

JANA SVOBODOVÁ

ČESKOSLOVENSKÉ DOKUMENTY O DUBNOVÉM POVSTÁNÍ

V letech 1875–1876 zaujaly mezinárodní veřejnost zprávy dopisovatelů evropských, zpočátku především ruských listů o povstání bulharského lidu proti kruté turecké nadvládě. Hrdinný boj slovanského národa nalezl živý ohlas též na stránkách českého a slovenského tisku. Pokrokové složky české a slovenské společnosti shledávaly v povstání spojení požadavku národní svobody s požadavky sociálními.

Zásadní stanovisko k událostem, odehrávajícím se na Balkánském poloostrově, zaujali též přední představitelé českého a slovenského kulturního života: Jan Neruda,¹ Alois Jirásek, Josef Thomayer, Eliška Krásnohorská, Svatopluk Čech a slovenský básník Samo Chalupka vyjadřovali své citění s bulharským lidem a víru v jeho konečné a spravedlivé vítězství.²

Cenné, obsáhlé a pravidelné informace o Dubnovém povstání i o celkové situaci na východním bojišti přinášely dva přední listy – orgán staročeské strany Politik a mladočeskou stranou řízené Národní listy.³

Národní listy věnovaly pozornost jak konkrétním událostem na bojišti, tak i diplomatickému boji o budoucnost bulharského národa. V článku „Bulharská poselství k evropským dvorům“ z 20. září 1876 čteme: „Bulhaři vyšlou dva ze svých předních vůdců k evropským dvorům s peticí mnoha tisíců podpisů opatřenou, ve které žádají za obnovení bulharské samosprávy. Jeden z těchto poslů, pan Zankov, odebral se již do Vídně, kdežto druhý do Paříže odjel.“⁴ 24. září otiskly pak Národní listy tuto informaci: „Ruské pak noviny, rozmlouvajíce o podmínkách míru, skoro bez výjimky zavrhnou status quo ante, dokazujíce rozhorleně, že proto netekly proudy slovanské krve, proto nebylo zavražděno v Bulharsku a v Bosně přeukrutně přes 100 000 lidí, aby všechno zůstalo při starém... Samospráva Bulharska,

¹ Národní listy, Praha 1876, č. 243 (3. září), str. 1. Jan Neruda v jednom ze svých pravidelných fejetonů, uveřejňovaných v Národních listech, napsal: „Takové rozechvění, jaké je v českém obyvatelstvu dnes, nebylo již dávno... (Turci) pustili rozdivočelou chátru bašibozuků a Čerkesů na křesťany.“

² A. Jirásek, *Z mých pamětí*. Praha 1921, str. 170.

³ C. A. Mort, *Přehled dějin československo-bulharských vztahů*, str. 252. Autorem zpráv, uveřejňovaných v listu Politik byl významný český bulharista Konstantin Jireček, který potřebné informace získával prostřednictvím svých bulharských přátel.

⁴ Národní listy, Praha 1876, č. 260 20. září, str. 2.

Bosny a Hercegoviny je nyní ten nejmenší požadavek, jež mohou velmoci na Turecku žádati.“⁵

Národní listy seznamovaly české čtenářstvo i se situací bulharského civilního obyvatelstva, které nesmírně trpělo represáliemi turecké policie, nedostatkem a bídou: „Z Bulharska vystěhovalo se od počátku války do Srbska asi 30 000 rodin... mezi těmito rodinami panuje velká nouze, již vláda uleviti není s to. Zřizují se tedy pro ně sbírky soukromé.“⁶

„Turecký fanatism přesahuje všechny meze. V Trnově byli čtyři starostové svázáni a holemi stlučeni proto, že nechtěli podepsat adresu, že Bulhaři nepřejí si nikoho než Turky za pány. Povstání rozmohlo se zejména mezi Moravou a Kosovem.“⁷

Národní listy zaznamenaly také údaje o účinné a nesmírně cenné pomoci, kterou povstání přinášela ruská vojska a ruské zbraně. Třebaže motivace této pomoci byla ve shodě s všeobecným trendem politiky carského Ruska, objektivní účín této pomoci náleží k pozitivnímu, pokrokovému proudu dějinného vývoje. O míře a rozsahu ruské pomoci si můžeme učinit představu ze zprávy Národních listů: „Rusové, kteří sem nyní přicházejí, přinášejí si už také zbraně. V posledních dnech přišlo velmi mnoho poddůstojníků. Příbytkem tím armáda Čerňajeva značně zesílila. Mezery, které byly způsobeny bitvami od prvního září svedenými, jsou již zcela vyplněny.“⁸

Obzvláště cenná svědectví o průběhu Dubnového povstání pocházela od přímých svědků a někdy i účastníků bojů. V pražském deníku Pokrok byl publikován dopis učitelky Josefy Jiráskové-Chitevové, žijící tehdy v Kaloforu.⁹

Mezi nejvýznamnější dokumenty se řadí zprávy otiskované v Národních listech, jejich autorem byl zřejmě zvláštní zpravodaj listu, Josef Prošek. Kromě podrobného popisu sledovaných událostí obsahují tyto zprávy též zaujatý komentář, odhalující ukrutnosti Turků a utrpení bulharského lidu.¹⁰

Zasvěcený pohled na bulharské události podávají též články, uveřejňované v listu Budoucnost. List české sociálně-demokratické skupiny, řízený Josefem Boleslavem Peckou-Strahovským a Ladislavem Zápotockým zaujal k Dubnovému povstání nové, třídní stanovisko. Článek „Spartané novověci“, uveřejněný na stránkách Budoucnosti 16. srpna 1876 odhaluje hlubší příčiny Dubnového povstání i jeho závažný historický význam:

„Hrdinský boj Slovanů jižních nepovstal pro žádnou malichernou uraženou ješitnost... Naopak, bylo zde pošlapáno lidské právo, zde byla lidská důstojnost na smrt ubijena divokým usurpátorem... Slované jižní nezvedli boj proti Turkům ze sobeckých choutek, nýbrž za nejdražší statky lidstva, za svobodu a lidskost... Aby se kruh doplnil a byl jaksi pestřejší, musíme poznamenat, že co nepřátelé za svobodu bojujících Slovanů za-

⁵ Tamtéž, č. 264 (24. září), str. 1.

⁶ Tamtéž, č. 260 (20. září), str. 1.

⁷ Tamtéž, č. 265 (25. září), str. 1.

⁸ Tamtéž, č. 260 (20. září), str. 1.

⁹ Pokrok, Praha 1876, č. 260 (19. září), str. 1–2. Č. A m o r t, op. cit., str. 245.

¹⁰ Národní listy, Praha 1876, č. 145 (26. května), str. 1; č. 150 (31. května), str. 1; č. 156 (7. června), str. 1; č. 165 (17. června), str. 1; č. 171 (23. června), str. 1.

znamenání jsou... Turek, Maďar, Němec, anglický kapitál a papež... Bojovat za svobodu je něco zcela jiného, než provádět švindl s penězi, dobrotou a shovívavostí dobromyslného lidu.¹¹

Pozornost boji bulharského lidu za svobodu věnovala — třeba v menší míře a nesoustavně — i řada dalších českých a slovenských listů a časopisů.

Národně noviny uveřejnily první zmínku o událostech v dnešním Bulharsku již 28. října 1875.¹² V následujících letech pak přebíraly od Národních listů četné zprávy a informace o průběhu povstání. Světozor, Posel z Prahy, Národní Hlásník, Plzeňské listy a Květy také upozorňovaly okruh svých čtenářů na události, které vedly nakonec k dosažení státní samostatnosti bulharského národa.

¹¹ Budoucnost, Praha 1876, r. III., č. 16 (16. srpna), str. 2.

¹² Národně noviny, Bratislava 1875, č. 126 (28. října), str. 1.

